

den sorgfälliga

Fritänkaren

Nr. 111 November 2002

Tionde årgångens nummer 10

Innehåll :

Skräpkultursamhället	2
Vi slipper aldrig Estonia	3
Ahasverus, del 23	3
Presentation av Agatha Christie	8
Shakespearedebatten : <i>Fallet Oxford</i>	9
Alexander Gretjaninov (1864-1956)	12
Vivaldis hemlighet	12
Några filmer	13
Kalender, november 2002	14
Bröllopsresan, del 1 : <i>Inledning</i>	14
Den teatraliska resan till Epidauros, del 6	16
Hälsoresan, del 12 : <i>Brindisilektionen</i>	18
Festresan, del 17: <i>Problem i Verona</i>	19
Lyckliga möten i Ladakh, del 3 : <i>Samtal med Johannes</i>	21
Den definitiva Ladakhresan, del 13 : <i>Final</i>	23

Fritänkaren är en unik kulturtidskrift som på ett personligt sätt förmedlar filmupplevelser och kunskap i musik och litteratur jämte reseskildringar från främst medelhavsländerna och Himalaya med oförglömliga möten med andra folk, mentaliteter och unika personligheter, samtidigt som den genom utforskningar i politik och religion försöker pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituellt världsbarometer. Den beräknas utkomma med minst 10 nummer årligen på svenska samt några på engelska, (som återger den svenska upplagens viktigaste artiklar i översättning.)

Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation.

Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktören står för alla artiklar som ej är signerade.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 200 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 25 Euro)

Tvåårsprenumeration : 300 kr

Redaktionsslut för detta nummer : 18.11.2002

Copyright © C. Lanciai med medarbetare - *Letnany 125*

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adress:

<http://hem.fyristorg.com/aurelio/>

e-post-adress: lanciai@hem.utfors.se

Skräpkultursamhället

Detta är ett problem. Skräpkulturen inte bara dominerar över kulturen utan dränker den. Ett av de mest typiska symptomen är den förträffliga uppfinningen Hotmail på Internet. Här har mångmiljardären Bill Gates uppfunnit ett fantastiskt sätt för mänskligheten att kommunicera både billigare och snabbare än någonsin tidigare, samtidigt som Internet har förutsättningar att kunna bli världens största, bästa, snabbaste och mest praktiska universitet, men vad händer? Hela Internet domineras av prostituerade som bjuder ut sig och av kommersialism (- jag får numera bara affärserbjudanden och horor i min Hotmail -) medan virusen samtidigt duggar tätt, som ständigt slår ut hela systemet - dem har Bill Gates inte kunnat göra något åt. Snarare tjänar han på dem, då de kräver ständiga uppdateringar och förnyelser av systemen.

Genom den moderna tekniken skulle musiken ha kunnat göras vackrare och finare än någonsin förr, men vad händer? Elektricitetens införande i musiken innebär att den skrällande elgitarren blir världens dominerande instrument till alla känsligare örons ohyggliga fasa. Musikens nya lättillgänglighet innebär att skvalmusiken får härja fritt och fullständigt ta över de flesta radiokanaler, krogar, danshak och disothèque och förvandla danskulturen till ett ravebarbari med en blomstrande drogmarknad. Kultfiguren framför alla andra är den råvulgäre Elvis Presley, som dog 42 år gammal plufsig och ful och ihjäl förgiftad av droger och skräpmat.

Visst ska man vara tolerant och acceptera den populära musiken, drogliberalerna vill bara väl, och visst får man väl tjäna pengar på musik, hur illa den än låter?

Televisionen var en underbar uppfinning. Plötsligt kunde alla ha sin biosalong hemma i vardagsrummet. Men hur går det? Kommersialismen ser sin chans och avbryter varje program med fånig reklam för tvättmedel och tamponger, det spelar ingen roll vilken öm scen i vilken allvarlig *film noir* som avbryts. Reklamen kommer först. Därefter kommer såpoperorna, töntigt dravel med inspelade skrattkörer, så att publiken ska smittas till att skratta om den inte gör det självmant, som en hjälp på traven - ett utslag av det gamla amerikanska konceptet att utgå från att publiken är imbecill. Parallellt med såpoperorna dominerar våldspornografierna med ständigt blodspatter och miljoner som går upp i rök genom kvaddade och kraschade bilar bland alla andra pyromantilltalande tjugiga eldstormar.

Allt gott och fint som dessa revolutionerande uppfinningar kunde ha lett till blir alltså nerspolat i en massa skit. Psykiatern och poeten Claes Andersson klagade på att man inte längre kunde bilda sig i samhället då informationsflödets syndafloed dränkte en i information så att man måste storkna utan att man bad om det. Ett helt nytt problem har uppkommit. Förr kunde man tacksamt ta emot allt vad som erbjöds genom media och till och med lusläsa dagspressen med behållning. Nu måste man sovra bort 90% eller mer, och den här konsten att sovra är inte lätt att lära sig.

Det bästa och effektivaste sättet att sovra bort all skräpkultur är att helt enkelt göra sig av med TV och tidningar, köra med öronproppar och bara ägna sig åt böcker.

Även där finns dock problem: pocketboken hade lysande möjligheter men övertogs helt av kiosklitteraturen, som sedan dess dominerat marknaden med sentimentalt eller våldspornografiskt dravel.

Denna syndafloidskommersialism är inte demokratisk, då den i sin hänsynslösa vulgaritet kör över alla som håller sig för fina för att konkurrera med sådant. Den råa kommersialismen är bara krass materialistisk egoism.

I allt detta har finkulturen gått förlorad, som var den enda motvikten till all skräpkultur. Det är nästan som om finkulturen vore diskriminerad, och i synnerhet i Sverige har den alltid behandlats av politikerna som ett främmande styvbarn. Att

ägna sitt liv åt finkultur innebär idag (åtminstone i Sverige) ett parialiv i fattigdom med jantelagen som hänsynslös och oavlätlig förföljare.

Och att det ska behöva vara så är ett gigantiskt sjukdomssymptom på hela samhällets och hela världens och dess kulturs utförsåkande tillstånd ner i en ständigt värre vulgarisering och brutalisering.

Men sådant får man inte berätta, ty det är inte populärt.

Vi slipper aldrig Estonia.

Detta är de anhörigas slutsats efter åtta års fruktlösa ansträngningar att försöka få den svenska regeringen till att bärga fartyget för att få komma åt och kunna begrava sina närmastes lik. De har gjort en film i tre delar för att åskådliggöra detta, och den behandling de har utsatts för av den svenska staten är minst sagt hårresande. Från början lovade Carl Bildt och därefter Ingvar Carlsson att Estonia skulle bärgas, det var en självklarhet, men efter två månader ändrade regeringen Carlsson mening och beslöt att fartyget med allt vad det innehöll skulle överges där på botten av Östersjön, fastän det inte ens låg särskilt djupt. Beträffande Kursk, som havererade på dubbelt större djup och i ett mycket svårare havsområde med ständiga arktiska stormar, rådde det aldrig någon tvekan om att ubåten skulle bärgas, vilka svårigheter det än skulle bereda, hur liken än skulle se ut och vilka eventuella skandaler som analysen av olyckan än skulle blotta. Kursk bärgades från mer än 100 meters djup i norra Ishavet, och de som kunde begravas fick hjältebegravning. Men de mer än 800 offren i Estonia ligger kvar övergivna på havets botten av den svenska regeringen och får fortsätta ligga där och ruttna i evig ofrid och störa den socialdemokratiska regeringens samvete.

Inte nog med det. Efter några år bad den socialdemokratiska regeringen de anhöriga om ursäkt för att de inte hade bärgat Estonia från början. Tydligen hade de då efter ett antal år insett att de borde ha bärgat Estonia. Icke desto mindre underlät de fortfarande att bärga Estonia. De bad de anhöriga om ursäkt för att Estonia ej hade bärgats men fortsätter samtidigt att underlåta att bärga Estonia. Inte konstigt att de anhöriga blir vansinniga.

"Men," sade den svenska regeringen till de anhöriga, "ni måste dock respektera den svenska regeringens beslut." Asflabb från de anhöriga, och hisnande stegring i politikerföraktet hos det svenska folket.

Och där ligger Estonia ännu och gör sig ständigt påmint. Efter 80 år bärgades vad som kunde bärgas från Titanic, som låg på 4000 meters djup. Estonia ligger inte djupare än 50 meter så att dykare lätt kan gå ner och manövrera utan svårighet. Kursk bärgades så snabbt som möjligt - och väckte därefter svidande skälig kritik mot de bristfälligheter i säkerheten som gjorde olyckan möjlig. Den svenska regeringen har aldrig tålt kritik mot dess hantering av Estonia-affären, och det har hänt att anhöriga blivit behandlade som statsfiender.

Ahasverus, del 23.

(Vi hälsar Ahasverus välkommen tillbaka efter två nummers frånvaro, vilket kanske dessa tre romerska kejsarporträtt kan gottgöra:)

Bland de romerska kejsarna efter Marcus Aurelius fram till den fåfängaste av dem alla, den store Konstantin, var det tre stycken som kunde betecknas som inte direkt fåfänga och som jag aldrig kan glömma och upphöra att tänka på ibland. Det var den svage och tragiske Alexander Severus, Heliogabalus' fromme kusin, den

alltför duglige Aurelianus, och den otrolige Diocletianus. Och alla tre kom jag i alltför nära kontakt med, vilket resulterade i deras olycka.

Alexander Severus hade blivit en idealisk kejsare och utgjort en god fortsättning på de utomordentliga Antoninernas tid och anda, om han inte hade haft en kristen moder. Hon behärskade honom fullkomligt, och när han fick den högsta maktställningen i världen var det hon som tog det åt sig, som det steg åt huvudet på och som blev storhetsvansinnig. Och så from och snäll och väluppfostrad som han var kunde han aldrig begå den hänsynslösheten mot henne att sätta henne på plats. Sålunda var Roms kejsare på Alexander Severus' tid inte Alexander Severus utan Alexander Severus' mamma. Och detta hade hela världen roligt åt, och särskilt soldaterna lärde sig att förakta och nonchalera den alltför gode kejsaren som inte mäktade lära sin moder veta hut.

Det var nära Rhen i mars omkring år 235 enligt den moderna tideräkningen. Jag var just då på väg tillbaka söderut efter en rundvandring hos germanerna, som jag uppsökt för att ett slag komma bort från Rom, dess vedermödor, dess allt våldsammare roterande maktkarusell, dess dårskap, dumhet, blindhet och ansvarslöshet. Det var då som jag en dag blev kallad till Alexander Severus' tält. Jag hade ingen aning om att kejsaren var där, jag trodde han fortfarande var i Partien, och hade jag vetat att han var där hade jag stannat hos germanerna. Men nu blev jag kallad till kejsarens tält och kunde inte slippa undan.

Det var en ung, beskedlig, räddhågad, nervös och blek stackars man. Han var mycket orolig. "Jag vet att ni är världens mest sannfärdiga astrolog," sade han. "Därför har jag kallat på er för att få veta hur allt detta skall sluta."

"Vad menar ni med 'allt detta'?"

"Jag menar min ställning. Jag menar detta helvete kallat Rom. Jag menar denna allt mer egensinniga och självsvåldiga soldatesk. Jag menar den förbannade politiken."

"Min vän," sade jag till honom, "ni är färdig."

"Vad menar ni?"

"Ni borde aldrig ha blivit kejsare."

"Men någon måste vara kejsare och jag blev det."

"Och det har förstört ert liv."

"Till vad nytta?"

"Till ingen nytta alls. Och det är därför jag säger att ni aldrig borde ha blivit kejsare."

"Vad skall jag göra då?"

"Abdikera eller dö."

"Jag kan icke abdikera."

"Varför inte?"

"Det skulle min mor aldrig förlåta mig."

"Ni är i alla fall en typisk romare. Hellre dör ni i vanvett än ger avkall på er stolthet och fåfänga."

"Säg mig då: vad finns det i livet som inte är fåfänga? Var finns den man, vars huvudsakliga drivkraft inte är fåfänga? Vad håller en människa uppe utom fåfänga? Vad är Bibeln och judarnas nationalgud, vad är Homeros och Platon, vad är hela Roms historia annat än fåfänga? Finns det något annat än fåfänga? Vad är ens astrologin till för om inte för att befästa folk i deras fåfänga?"

"Ni har fullkomligt rätt. Men om ni inte är fåfäng abdikerar ni."

"Nej, det brottet kan jag inte göra mot min moder och mot Rom, att jag så sårar deras fåfänga. Jag genomsådar gärna all fåfänga, men jag vill aldrig såra den."

"Då kan jag inte hjälpa er."

"Då kan ingenting hjälpa världen, ty då är den enbart fåfäng."

"Ni kan hjälpa den."

"Nej, ty jag saknar den fåfänga som behövs för att kunna tro att man kan hjälpa den."

"Hjälp då er själv åtminstone."

"Nej, ty jag kan inte vara så fåfäng. Och då vet jag åtminstone ett som inte är fåfängt."

"Och vad är det?"

"Martyrskapet."

Vi kom inte längre. Jag kunde inte hjälpa honom, och han ville inte hjälpa sig. Och tre dagar senare blev han just i det tältet genom någon futtig förargelse hos soldaterna för en obetydlig bagatells skull mördad utan någon vettig anledning alls. Rom sörjde sin förste kejsarmartyr som faktiskt dog för sin dygds skull medan soldaterna under jubel och skrån upphöjde till sin nye kejsare en fullkomlig barbar från Thrakien, en rå bulgar utan någon som helst annan merit än sin omåttligt råa styrka, som också var det enda han ägnade sig åt att odla så länge han var kejsare, tills även han blev mördad, icke för sin dygds skull, utan enbart för sitt dumma huvuds skull.

Under kejsar Aurelianus' tid tjänstgjorde jag som astrolog hos drottning Zenobia i Palmyra, denna den nya tidens drottning Kleopatra, kvinnan som behärskade Asien. Jag följde med i Aurelianus' anmärkningsvärda framgångar och hade någon kontakt med hans budbärare och diplomater, och ingen insåg bättre än jag att ingenting var viktigare för världens välstånd än ett fredligt förhållande mellan drottning Zenobia och kejsar Aurelianus. Tyvärr så insåg dock alla andra detta mycket sämre än jag.

Gång på gång varnade jag min drottning för att utmana Rom och Caesar, och ideligen skickade jag denne lovande kejsare smickrande hälsningar och presenter å drottningens vägnar. Men gång på gång har samma sak visat sig: ju intensivare jag har motverkat ödets makt, desto grundligare och mera förkrossande har ödet slagit tillbaka. Det blev krig mellan Aurelianus och Zenobia, fastän jag som sista varning skickade det budet till Aurelianus att det kriget, om han genomförde det, skulle innebära slutet för honom. Men han var en äkta realpolitiker som inte trodde på astrologi. Han trodde bara på en sak här i världen, och det var lagens rättvisa, och den missbrukade han faktiskt aldrig. Hans rättvisa var hård, den kostade Zenobia hennes ära, Palmyra dess liv och frihet och Östern dess välmåga, men den var rättvis.

Efter alla Aurelianus' segrar och efter det utomordentliga triumftåget i Rom, som även jag fått marschera med i som en av drottningens nu dubbelt förslavade slavar, kallade kejsaren mig till sig och sade:

"Nå, astrolog, jag har besekrat din drottning men lever fortfarande. Vad säger du nu?"

Där satt han, denne enkle bistre man, utomordentligt uppriktig och rättskaffens, som en avbild av den förste Brutus, med sitt skulpturala, fårade, sega och stränga ansikte, som icke tålde någon oförrätt. Det var en våldets och duglighetens man, men det var den romerska dugligheten och våldet i dess sköna ursprunglighet, som enbart härskade med moralens rätt och för rättvisans sak. Och jag förstod att han ville för sig själv ta reda på om jag var en bedragare eller ej.

"Jag önskar ni ej hade kallat mig till er," sade jag, "för att sålunda utmana mina kunskaper om Gud och människan, men det att ni nu har frestat Gud kan ej göras ogjort. Ni kommer att dö inom något år, och före det kommer ni aldrig att få någon fred, och inte ens i Rom."

"Hotar ni mig med inbördeskrig?" skrattade han, men hans skratt var hårt och utan glädje.

"Om inte barbarerna hotar Roms gränser, så skall romarna själva hota Roms hjärta."

"Och var har då Rom sitt hjärta?"

"I penningen."

Då blev han genast allvarlig.

"Vet ni om våra valutaproblem?"

"Det har aldrig funnits en stor nation som inte dragits med valutaproblem."

"Vad kan jag göra åt saken?"

"Det enda ni kan är att kriga."

"Jag vet, och det har räddat Rom och dess lag och rätt, och om Roms penningväsen behöver skyddas på samma sätt så må det bli krig och till och med inbördeskrig. Med krig kan jag besegra vem som helst. Det är bara fredliga varelser som ni i ödets tjänst som jag fruktar. Får jag icke leva, fastän Roms lag och rätt är det enda jag någonsin har levat för och trott på?"

"Jag rår inte över ödet."

"Varför gör ni er då till dess förespråkare, om ni inte själv vågar stå för det?" invände han argt. "Hur vågar ni förutspå folks undergång och sedan inte ta ansvar för konsekvenserna?"

"Jag fick på ett tidigt stadium lära mig att uthärda ödets gång och ej på annat sätt befatta mig med det än att observera det."

"Så ni är en ödets observatör," log han uttryckslost.

"Och offer," fortsatte jag ödmjukt.

"Och därför vill ni göra alla till dess offer."

"Ingalunda. Jag har aldrig inställt mig frivilligt hos någon för att avkunna hennes öde utan endast infunnit mig på andras befallning."

"Det är riktigt att jag kallade er hit och att ni aldrig hade kommit annars. Men ni kontaktade mig från Palmyra."

"För att rädda min drottning."

"Jag har räddat henne."

"Hur?"

"Hon kommer att bli romersk medborgarinna och få leva här ett liv i lyx och trygghet så länge hon lever."

"Men utan Palmyra."

"Rom är bättre."

"Men hon ägde Palmyra."

"Utan rätt. I Rom har vi lag och rätt. Det saknade Palmyra."

Jag måste ge honom rätt. Allt vad han gjorde, alla krig och alla underbara konstruktioner, reformer och drastiska handlingar som han utförde skedde inom ramen för den romerska rätten för dess existens skull och med den som utgångspunkt. Han gjorde aldrig något utan att först vara övertygad om att det var rätt. Han var en rättens fanatiker och kunde gå till överdrift i dess försvar och genomdrivande.

Men alla mina spådomar besannades tyvärr. Han fick snart bekämpa ett uppror i själva Rom, vars upphov var en falskmyntarhistoria i själva myntverket, och för att kuva det upproret fick han tillkalla soldater som borde försvara gränserna mot goter och germaner, och ingenting grämde honom mera än att behöva bekämpa oregerliga falskmyntare i Rom på bekostnad av rikets nödvändiga försvar mot barbarerna. Djupt deprimerad drog han sedan i fält österut mot nya fiender men kom inte mycket längre än till Bysans, där han omkom genom ett fullkomligt meningslöst soldatuppror som grundade sig enbart på resultatet av falska rykten.

Rom förstummades av chocken av nyheten om hans orättvisa död och sörjde honom i nio månader, under vilka Rom icke utropade någon ny kejsare men likväl fungerade perfekt, som om kraften av denne rättfärdige kejsares minne var nog för att regera ett världsrrike.

Samma stränga hållning och bistra karaktärsfasthet upplevde jag hos den gamle bittre Diocletianus, där han satt som tidernas rikaste, mest lyxomgivna och mest oomkullrunkeliga 'grand old man' i sitt palats vid den dalmatiska kusten, som var som en hel stad. Han var Roms siste romerske kejsare, ty sedan blev de bysantinska. Efter att han hade resignerat från världsríkets högsta styrelseämbete kom det aldrig mer en kejsare som höll hela riket i sin hand som kunde kallas romersk.

Jag blev hans umgängesvän där i Salona, och vi satt många aftnar högt uppe på en terrass med Aeneas' hav utbrett framför oss i solnedgången med gott vin i våra bägare och pratade om livet, om den gångna historien och om framtiden. Han var en exempellös man, denne gamle sege skinnorre gubbe, och jag har aldrig mött någon som han. Han trodde aldrig ett ord av vad jag sade, och därför var det alltid ett så sannskyldigt nöje att få prata med honom, ty jag kunde säga vad som helst utan att riskera att han tog det på allvar. Han tog mig för en skojare och kunde aldrig acceptera mig som något annat.

"Du förstår," sade han, "felet med de kristna är att de tar sig själva på allvar. De tar sig så till den grad på allvar att de gör sig omöjliga och odrägliga för resten av världen och mänskligheten. Jag hade gärna fortsatt som kejsare om inte de kristna hade funnits. Då hade det varit möjligt för Rom att få fortsätta vara sig själv och behärska världen, men med de kristna inom riket kan Rom inte bestå. Det insåg jag samtidigt som jag insåg att jag aldrig skulle kunna få bukt med de kristna. Och då tog jag hellre avstånd från hela eländet."

"Ändå försökte du utrota de kristna."

"Jag gjorde några enstaka påbud som gjorde det svårare för de kristna att leva än vanliga dödliga människor, men det var allt. Jag förbannade dem som en dålig förlorare och gick. Och de har aldrig frodats så ursinnigt som efter det att jag gjorde mina påbud och uteslöt dem från den romerska rättvisan."

"De kristna skall aldrig tröttna på att förbanna dig."

"Och jag skall aldrig tröttna på att förbanna dem. Må de förbanna mig. Det känner jag inte när jag ligger i graven, den enda säkra viloplatsen. Men min förbannelse av deras antikultur, vanvett och destruktiva blindhet skall låga emot dem så länge det finns vettiga människor i världen, som alltid skall föra min förbannelse vidare. Kristendom är dårskap och ingenting annat, ty allting är dårskap som tar sig självt på allvar. Och på den dag då de kristna inser detta så skall kristendomen upphöra att existera, och då skall världen äntligen bli civiliserad igen. Men den dagen får vi tyvärr inte uppleva. Ty allting tyder dess värre på att framtidens kejsare, om det blir några, blir kristna, och då skall det inte längre finnas plats i världen för sådana fromma och inbitna hedningar som vi.

Redan Platon var i viss mån farlig, ty i och med dialogen "Staten" började han ta sig själv på allvar. Endast den grekiska mytologin med dess sagor och väsen, dikter och skönhet, var mänsklig och konstruktiv, ty den var aldrig inåtvänd. Den vände sig till mänskan och inte från henne, och allt som vänder sig från mänskan och till sig själv och som börjar ta sig själv på allvar är destruktivt för kulturen, historien och civilisationen.

Minst allvarlig av allt är själva historien. Den är det verkliga skådespelet, den stora tragiska komedin, den eviga teatern för oss människor. Den är det vi verkligen har att lära av, dess erfarenheter är alltid uppbyggliga, i den finns alltid allt, medan inåtvändheten och allvaret alltid är ensidigt. Och det är det som gör mig mest arg på de kristna, ty i den mån de inte förnekar hela historien så förvränger de den. De vinklar den och skriver om den och gör den till ett tråkigt förmanande pekfinger som bara förleder alla till att skylla på den. De vill införa en ny tideräkning efter deras fiskgud Messias. Deras gud symboliseras ju genom en fisk, precis som de gamla fenikiernas fiskgud Baal, guden med fiskstjärten. Men de kristna dyrkar sin gud uppspikad på ett kors som en annan Spartacusbrottsling, vilket är ännu smaklösare och absurdare.

Nej, de kristna har ingen smak, inget vett, ingen kultur och ingen hänsyn med historien och mänskligheten som de är. De kristna skall nödvändigt omforma hela världen efter sitt demoniska väsen, och i den världen finns det ingen plats för romerska kejsare, för astrologer, för Rom eller för Athen. Det finns bara plats för germaner och goter och andra andefattiga lägre varelser som är så dumma att de kan gå med på att låta sig omvändas till kristendomen."

"Jag tror för min del, att långt mera än vad de kristna skall komma att tadla dig för dina åtgärder emot dem, så skall historien tadla dig för ditt avbrutna samarbete med den romerska senaten. Ty det är vad det romerska riket alltid innerst inne har byggt sitt väsen och sin innersta ordning på: samarbetet mellan den gudomliga ledande individen och det romerska folket företrätt av senaten."

"Du har rätt, och det har jag faktiskt litet dåligt samvete för. Jag tog avstånd från senaten och flyttade hela regeringen hit var senaten inte kunde nå mig, och därmed var kontakten mellan mig och senaten, mellan guden och folket, bruten. Den anklagelsen ställer du med fullkomlig rätt. Men, å andra sidan, med de kristna som världens dominerande härskara skall även senaten och folkets rätt likvideras. Det kristna godtycket skall krossa allt av mänskligt värde, den romerska rätten, de kulturella och historiska traditionerna, all kunskap om vår och Greklands underbara tid, allt skall de krossa i förhävelsen av deras egna intressen och hämningslösa godtycke. Allt vackert skall de utplåna för att i stället upphöja en korsfäst barbar och alla hans blodiga morbida självmördare till lärjungar. Det blir en mörk tid utan vett, utan fred, utan stat, utan glädje, utan annat än sorg, ignorans, gråt, krig och tandagnisslan, en tid utan trygghet och med oavbrutet våld och mental förvirring som tusenårig förtryckare. Det förutspår jag, och samma framtidsprospekt försöker senaten vänja sig vid. De ser ju sina söner gå och bli frälsta och rita fiskgudar överallt och yla med i de bloddrickande vampyrernas orgiastiska sammankomster. Dagligen förfaller någon ädel romare till kristendomen, och varannan dag gör någon av dem sig till meningslös vampyr, förlåt, martyr, blott för deras omåttliga fåfängas skull. De är inte kloka, men framtiden tillhör dem. Jag och senaten har resignerat. Vill de kristna klara sig utan samhällsordning och rättssystem i framtiden, så skall vi inte tvinga vettet på dem. Det behåller vi hellre själva, så länge vi lever."

Så resonerade min vän Diocletianus, och den hederlige mannen fick åtminstone framleva sin ålderdom i fred och slapp smärtan att få uppleva kyrkomötet i Nicaea år 325 och de begynnande barbarstormarna. Han dog som han levde: en orubblig romare, och kanske den siste. Ty med honom slocknade på något vis världen.

Presentation av Agatha Christie

Vid 75 års ålder skrev hon sin självbiografi, som inte är helt utan intresse, då hon i den avslöjar alla de intimaste detaljerna om sig själv, utom det allra intressantaste. Som den viktorian hon var (född 1890) hade hon det här med den perfekta moralen i blodet, så hon hade minsann anlag för att bli den mest gudabenådade preciös, vilket hennes första förläggare påpekade för henne när de vänligt refuserade hennes första romaner. Först när hon äntligen började skriva rent ut om de mest oförskämda och oförblommerade mord mitt på ljusa dagen genom de mest ofattbart lömska intriger öppnades alla dörrar för henne.

Det var hennes första man som hette Archie Christie, en fullfjädrad egoist som bara ville ha roligt och som inte kunde stå ut med att se människor dystra eller allvarliga. Han tog henne självsvåldigt ifrån en betydligt snällare friare, som hon redan hade sagt ja till; men som Mrs Christie fick hon i alla fall en dotter, innan mannen svek henne för att haffa en annan. Då hade hon dock redan sitt på det torra, Hercule Poirot härjade redan fritt i hela Europa, hennes första roman med denne

corpulente odräglige och totalt självupptagne belgiske detektivpedant kom redan 1920, och han var gammal redan då men åldrades aldrig en dag mer så länge hon fortsatte skriva romaner om honom - i femtio år till.

Hon levde sedan ensam med sin dotter ända tills hon helt ofrivilligt fick sin andra man på halsen, en stillsam arkeolog som hette Max Mallowan. Det äktenskapet höll sedan livet ut, fastän de inte fick några barn. Man får det intrycket av honom att han var tämligen tråkig, han var specialist på att frossa i att offra hela dagar på att försöka tyda antika inskriptioner på babyloniska eller hieroglyfiska och framstå som allra lyckligast i sitt liv när han fått kläm på någon antik vokal. Samtidigt får man det intrycket av Agatha själv som en utomordentligt trevlig och pratglad sällskapsmänniska, som måste ha njutit av att få ständigt prata sönder sin stillsamme make, som kunde ta vad som helst med osvikligt jämnmod och tålmod.

Hennes liv var alltså tämligen inskränkt. Hon var en ohyggligt blyg människa som aldrig ville synas offentligt, hon saknade fullständigt varje tillstymmelse till självförtroende, och det var bara gradvis och långsamt under åren som hon utarbetade sin deckarteknik som ett ytterst solitt hantverk - man blir alltid lika förbluffad i hennes romaner av vem som slutligen avslöjas som mördaren, då det alltid är den man minst hade tänkt sig. Hon bekänner själv, att hon fann sitt största intresse i skrivandet av sina romaner i formandet av offret. Hon satte ödmjukhet som den främsta av alla dygder, som hon ansåg kunde åstadkomma oöverskådliga mänskliga mirakler, och sin totala brist på självförtroende framgår klart ur hennes desperata behov av uppmuntran, som hon ansåg att var det enda absolut nödvändiga för en författare för att han alls skulle kunna fortsätta skriva.

Hon reste gärna och mycket men alltid till samma platser: hennes makes arbetsplatser bland ruiner i Mesopotamien och Egypten och Grekland. Sitt enda barn, dottern Rosalind, gifte sig småningom och gav hennes enda barnbarn, dottersonen Matthew, och det var hela familjen. Agatha hade en syster och en bror, som misskötte sig som överdådig äventyrare och dog ung, en mycket excentrisk mormor, som man känner igen i hennes senare romaner som Mrs Marple, betydligt äldre än Hercule Poirot ehuru hon kom till långt senare. Hennes far bekymrade ihjäl sig när familjens ekonomi gick åt skogen, och modern följde honom nästan på samma väg.

Agatha hade aldrig tänkt sig bli en författare och allra minst en professionell sådan. Hon utbildade sig till sjuksköterska och apotekare, därför visste hon så mycket om gifter, men sitt verkliga livskall ansåg hon att var som moder och hemmafru. Hon var också anmärkningsvärt musikalisk och övervägde en tid att bli operasångerska, men hon hade fel lungor för det, och även för en pianistkarriär hade hon inte tillräckligt pålitliga fingrar. Romanerna började hon skriva för skojs skull när hon fick tid över. Hon hade aldrig ambitionen att bli seriös, och likväl blev hon 1900-talets mest framgångsrika och mest översatta brittiska författare med sextioåtta romaner och tio pjäser att vara stolt över, en av dem världens största långkörare på någon teaterscen. Hon har sålt en miljard av sina böcker, och de säljer fortfarande. Anspråkslös och ödmjuk, godmodig och positiv får man ett utomordentligt sympatiskt intryck av henne som en renodlat trevlig människa. Därtill är hennes språk ledigt och lättläst utan att vara det minsta vulgärt, medan spiritualiteten aldrig sviker, så att man gärna orkar igenom alla de 68 romanerna på högst några veckor.

Shakespearedebatten : Fallet Oxford.

Don Mahan, professor i litteratur som undervisat i Shakespeare i 30 år i USA, inledde sitt anförande vid Göteborgs Skrivarsällskaps Shakespeare-symposium i maj '02 med den reflektionen, att var och en finner sin egen Shakespearekandidat hos den

personlighet som passar henne bäst. Shakespeare kan därigenom i princip ha varit vem som helst, och vetenskapen kanske inte ens är den rätte kandidaten på spåren ännu.

1) De huvudsakliga auktoriteterna i fallet earlen av Oxford är Thomas Looney (som uttalas Louny) genom sin bok 1923 samt Carlton Ogburn 1984. Thomas Looney var lärare i Wales i ämnena Shakespeare och litteratur och kom liksom så många andra fram till att Shakespeares karaktär som den framstår i pjäserna var oförenlig med mannen från Stratford, medan han bara fann den förenlig med Edward de Vere, den 17-e earlen av Oxford, ett underbarn som tidigt producerade talrika dikter och pjäser och blev allmänt erkänd som framstående om inte ledande poet innan 1576 framför allt genom sin sonettkonst - en 30-40 stycken finns bevarade av honom från denna tid jämte andra dikter, främst den märkliga "*Kvinnor*", som långt före Shakespeares tid är som hämtad från *Hamlet* eller någon annan stor Shakespearetragedi. Diktaren Gabriel Harvey skrev i ett poem till Oxford: "Din ansikte skakar ett spjut..." ("*Thy countenance shakes a spear...*"). Författarnamnet Shakespeare förekommer tryckt alltid med ett bindelstreck, vilket aldrig förekom inom familjen Shakspere från Stratford.

2) Genomgående speglar Shakespearepjäserna ett ytterst ansvarslöst förhållande till pengar, medan Stratfordmannen var en solid och småaktig affärsman. Oxford var motsatsen: han förlösade sitt arv och struntade fullkomligt i pengar. Drottningen förärade honom med en livränta på tusen pund om året, vilket idag motsvarar närmare 270,000 pund, utan att man känner till någon anledning, kanske bara för att han var en dramatisk poet som tilltalade hennes sinne för extravagant romantik, medan han också hörde till landets allra äldsta adel.

3) Både den kvinno- och kärleksföraktande Bertram i "Slutet gott allting gott" och Hamlet är som övertydliga självporträtt av Oxford. I sin ungdom genomborrade även Oxford en tjänare i sin förmyndares hus (Elisabeths premiärminister Lord Burghley, förebilden till Polonius,) i tron att det var förmyndaren själv.

4) Kung Richard II hade en earl av Oxford som homosexuell favorit, men denne har utslutits ur pjäsen.

5) Familjen Oxford hade fullgoda skäl till fiendskap mot kung Henrik VII, varför det inte finns någon Shakespearepjäs om honom.

6) Redan 1583 skrev Oxford "*Romeus och Julia*", den första pjäsversionen av detta berömda kärleksdrama.

7) Under perioden 1594-1604, då alla de största Shakespeareverken skrevs, levde Oxford i nästan fullständig avskildhet, vilket nästan var en nödvändighet för den koncentration och dramatiska intensitet som alla dessa pjäser krävde, medan Stratfordmannen samtidigt arbetade som skådespelare hela dagarna och bara kunde ha skrivit pjäser i skenet av en talgdank om natten, vilket måste ha varit ett ytterst långsamt och mödosamt arbete, i synnerhet efter långa och stressande arbetsdagar på scenen. Skrivandet av Shakespearepjäserna måste ha krävt ett maximum av frihet och fritid, vilket Stratfordmannen minst av alla hade tillgång till.

8) Redan Oxfords far hade ett eget teatersällskap, som Edward de Vere förde vidare. Hans far var även John Bales beskyddare, den förste som började skriva brittiska historiska skådespel, som också var Shake-speares första genre.

9) Shake-speare måste ha haft tillgång till ett magnifikt bibliotek. Oxford uppfostrades hos en familj som ägde det bästa biblioteket i England och som även var ett av de främsta i hela Europa.

10) Shake-speares intima kännedom om de politiska mekanismerna och hur lagen fungerar har alltid förbryllat Shakespeareforskarna, då man inte ens vet om Stratfordmannen någonsin gick i skola, medan Oxford uppfostrades i Cecil House av landets premiärminister och fick landets gedignaste skolarer som lärare, främst

Lawrence Nowell och Sir Thomas Smith, två gånger ambassadör i Paris och senare drottningens privatsekreterare.

11) De tre personer som tillägnats verk av Shake-speare, earlarna av Southampton, Pembroke och Montgomery, var alla tre kandidater till att gifta sig med Oxfords tre döttrar, och en av dem, earlen av Montgomery, blev också gift med Oxfords dotter Susan.

12) Två författare som anses intimt förknippade med Shake-speares verk var Anthony Munday och John Lyly. Båda var Oxfords privatsekreterare. Munday ingick även som skådespelare i Oxfords teatertrupp, och John Lyly satte upp pjäser tillsammans med Oxford.

13) Arthur Goldings översättning av Ovidius "Metamorfoser" anses ha haft en avgörande inverkan på Shake-speares stil i nästan lika hög grad som Genèveversionen av Bibeln. Oxford ägde ett personligt exemplar av denna Bibel, som är fullklottrat med marginella anteckningar av honom själv, som påfallande väl stämmer med Shake-speares bibelcitater i pjäserna. Arthur Golding var Oxfords onkel, som han bodde tillsammans med under tonåren, och Golding har vittnat om Oxfords djupa kunskaper i historia.

14) Genom Thomas Nashes förord till Greenes "Menaphon" vet vi att "Hamlet" spelades allmänt redan 1589, medan Stratfordmannen ännu satt kvar i Stratford. Alltså kan Shakspeare inte ha skrivit "Hamlet", medan det heller inte finns något bevis för att Thomas Kyd gjorde det, som allmänt har anförts som "Ur-Hamlets" författare.

15) George Baker utgav 1576 en medicinsk handbok som hette "*The New Jewel of Health*" ("Hälsans nya juvel") som anses ha varit av vikt för Shake-speares medicinska kunskaper. George Baker var Oxfords husläkare.

16) Alla de geografiska platserna ute i Europa som förekommer hos Shake-speare besöktes av Oxford, medan Stratfordmannen ej någon veterligen besökte en enda av dem. I Italien lånade Oxford pengar av en viss Baptista Nigrone (500 coronas) och i Padua lånade han ännu mer av Pasquino Spinola. I "Så tuktas en argbigga" är Katarinas far en rik man som råkar heta Baptista Minola - en sammanslagning av Baptista Nigrone och Pasquino Spinola.

17) I ett brev till Oxfords förmyndare Lord Cecil (Burleigh) i maj 1573 anklagar två av Oxfords tidigare fötroendemen Oxford och hans vänner för att ha överfallit dem på vägen mellan Gravesend och Rochester. I första delen av "Henrik IV" överfaller prins Hal med Falstaff och fler vänner just ett sådant resesällskap på vägen mellan Gravesend och Rochester.

18) Den största invändningen mot Oxford som Shake-speare har varit den, att han dog redan 1604, när ett stort antal viktiga Shakespearedramer ännu inte hade skrivits. Här kommer hans svärson William Stanley, earlen av Derby, in i bilden. Oxford betecknades av sin samtid som "den bästa författaren av komedier" utan att man vet vilka komedier han eventuellt skrev. Även Derby omvittnades att flitigt ha skrivit komedier, men ej heller i hans fall vet man vilka komedier han skulle ha skrivit. Derby äktade Oxfords dotter Elizabeth, som earlen av Southampton egentligen skulle ha gift sig med. Även Derby hade liksom Oxford sitt eget teatersällskap, ålderskillnaden mellan dem var bara 10 år, båda var lika stora teaterentusiaster, och Derby kan ha varit med vid den första uppsättningen av "Hamlet" i Kronborgs Slott vid Helsingör år 1585.

Mera om detta i nästa nummer.

Alexander Gretjaninov (1864-1956)

Han är något så ovanligt som en rysk-ortodox sakral kompositör. I trots mot sina föräldrars vilja övergav han skolan vid 17 års ålder för att satsa helt på musiken. Som Moskovit var det i Moskvas konservatorium han fick sin utbildning, men efter sina första publicerade och framförda kompositioner kom han i konflikt med sina lärare och flyttade till Petersburg, där han började samarbeta direkt med Rimskij-Korsakov. Denne ledde framförandet av Gretjaninovs första symfoni 1895, och hans första opera, "*Dobrynja Nikititj*", hade premiär 1903 med Sjaljapin i huvudrollen.

Som kompositör var han helt traditionalistisk och konservativ med Borodin, Tjajkovskij och Rimskij-Korsakov som sina vägledare, men det var inom den sakrala musiken han kom att göra sina banbrytande insatser. Han var djupt religiös men mycket liberal i sin åskådning. Hans andra opera, "*Syster Beatrice*", var helt sakral men vållade skandal och måste stoppas efter tre föreställningar på grund av de kontroverser den resulterade i.

Han byggde helt vidare på den ortodoxa körliturgiska musiken men hade fräckheten att i denna introducera även instrument som orgel och stråkar, varför hans liturgiska musik blev omöjlig inom den ortodoxa kyrkan. Han uppskattades dock så mycket för sina insatser och gynnades av själva tsaren, som gav honom en pension att kunna leva oberoende på, (samma privilegium som även Sibelius fick av tsaren). Därmed slapp han vidare försörja sig som konservatorielärare och pianopedagog.

Men genom revolutionen 1917 upphörde plötsligt pensionen, och hans sakrala musik passade inte Sovjetunionens nya ateistiska ordning. Han måste söka sig utomlands (liksom Rachmaninov, Stravinskij och Prokofiev) och förde en kringflackande tillvaro mest som pianist i Paris tills han hamnade i Amerika 1939, där han blev amerikansk medborgare sju år senare. Han slog alla andra ryska kompositörer i ett avseende, då ingen annan blev så gammal som han: 91 år, lika gammal som Sibelius.

Det är hans sakrala musik som håller och som kanske är den bästa ortodoxa kyrkomusik som skapats. Den är klangfull och bred i sin uppläggning och tar ut svängarna ordentligt utan att någonsin bli tråkig, monoton eller ointressant. Både Tjajkovskijs och Rachmaninovs liturgiska musik bleknar inför Gretjaninovs majestätiska arkitektur av högtidlig andakt. Han förblir klassisk och ren alltigenom och blir aldrig oformlig, hur stora utvecklingar han än gör. Därmed är han för den ryska ortodoxa musiken vad Tjajkovskij var för symfonin, Rachmaninov för pianokonserten och Rimskij-Korsakov för instrumentationskonsten.

Vivaldis hemlighet

Vi påpekade förra gången att Vivaldi beskyllts för att ha komponerat samma konsert 409 gånger. På pappret ser hans musik onekligen ganska likartad ut alltigenom, men Vivaldi var ingen musikteoretiker utan en praktisk musiker, som kände sin lilla damorkester utan och innan och visste vad orkesterklang var för något och kunde manipulera med denna som han ville. Det viktiga för honom var hur det skulle låta, inte den intellektuella kompositionstekniken. Det fenomenala med hans musik är just dess kristallklara välljud. Ingen stämma eller not är onödig, utan han använder bara måttet lagom för att tillfredsställa det mänskliga örat utan att belamra det med för många stämmor på en gång, så att örat går miste om de flesta, som drunknar i kontrapunktiken, medan han strikt håller sig till melodi och ackompanjering perfekt harmonierad. Det är hemligheten: ekonomi. För litet gör konsumenten bara hungrigare, och för mycket får honom att kräkas och storkna.

Vivaldi håller sig konsekvent i mitten hela tiden, utan att det fulländade välljudet någonsin störs av någon disharmoni eller att någon bärande stämma störs av inkräktande motstämmor. Kontrapunktiken uppfann tekniken med motstämmor som försäkring ifall att melodierna inte skulle vara tillräckligt effektiva, så att motstämmorna skulle kunna komplettera dem vid behov, men en tillräckligt levande melodi behöver inga motstämmor. Det är ytterst sällan man hos Vivaldi hör någon melodi som man inte gärna gnolar med i eller inte lyssnar till med välbehag.

Endast en annan italiensk kompositör har haft samma kristallklart utmejslade melodiska koncentration i förening med sinne för en perfekt renhet i harmoniken, och det var Giuseppe Verdi.

Och Vivaldi komponerade inte bara 409 konserter. Han producerade också 136 kammarmusikverk, 54 sakrala körverk och 46 operor.

Några filmer

I väntan på filmer som Polanskis i Cannes prisbelönta "Pianisten", som redan går i alla länder utom i Sverige, får vi nöja oss så länge med några gamla klassiker.

Den främsta av dessa var utan tvekan Kenji Mizogushis sista film "*Ugetsu monogatari*", på svenska "Sagor om en blek mystisk måne efter regnet" (1954), en av de mest förtrollande filmer som någonsin gjorts, om krig och död och en hantverkare med sin familj som försöker överleva i dess skugga och råkar ut för de mest halsbrytande övernaturliga fenomen i form av spökerier från utrotade familjer, som osaligt dröjer kvar och försöker återfå kontakt med de levande, med ibland förbluffande resultat. Hantverkarens hustru och hennes öde blir pricken på i-et i en gripande slutscen som man aldrig glömmet.

Staffan Tjernelds pjäs "Brott i sol" har filmats ett antal gånger, men den bästa versionen är från 1947 med Birger Malmsten i huvudrollen som den alkoholiserade pianisten som efter sex år släppts ut från mentalsjukhuset och då försöker komma till rätta med vem som egentligen mördade den spårlöst försvunne vännen Raoul, vars grav plötsligt påträffas med autentiskt skelett, när trädgårdsmästaren ska ta bort några buskar. Den annars helt okände kompositören Charles Wildman hade gjort den oförglömliga musiken "Ballad i moll", som genljuder som en hemsökelse genom hela filmen. Staffan Tjerneld är en av Sveriges mest begåvade och minst uppmärksammade och erkända författargenier under 1900-talet.

Arthur Penns största klassiker "Bonnie och Clyde" tål fortfarande att ses som den kanske mest välgjorda och övertygande gangsterfilm som någonsin gjorts: Arthur Penn vann sig om att följa verkligheten exakt. Sålunda är Clyde filmhistoriens sämste älskare och ingen fröjd för sinnen i sängen ens på film.

Lika sevärd är även den långsamma och melodramatiska men ack så innerliga och smäktande "*The Snows of Kilimanjaro*", den bästa Hemingway-filmen, med Gregory Peck oavbrutet mer döende för varje scen i sällskap med sina tre damer Susan Hayward, den oöverträffade Ava Gardner och den falska Hildegard Neff. Det är de afrikanska naturscenerierna som gör filmen så överväldigande vacker och realistisk, främst genom den viktiga roll som den spökligt skrattande hyenan spelar, filmens och novellens viktigaste personlighet.

Några nya klassiker: "*Killing Time*" om världens äckligaste mördare i England, som poliserna aldrig kan få fast och därför desperat engagerar en proffsmördare till att expediera, som råkar vara rena sexbomben och som är så dyr att de inte kan betala henne, varpå hon även expedierar den ena polisen efter den andra, tills hon nästan är ensam kvar, är fullkomligt sotsvart som komedi men fascinerande genom sin underfundiga komposition: hon är italienska och kan inte ens engelska, varför en inspelad språklektion blir filmens mest bärande dialogtema.

Neil Jordan kan bara göra vackra filmer, och hans vampyrfilm *"Interview with the Vampire"* med Brad Pitt och Tom Cruise är inte bara den vackraste av alla vampyrfilmer (med New Orleans och Paris som huvudscener) utan även Tom Cruises bästa film. Neil Jordan är alltid bisarr och mörk men ack så fascinerande.

Tim Burtons *"Batman"*-film från 1989 står sig också väl fortfarande trots Michael Keatons misslyckade rolltolkning av huvudpersonen, medan Jack Nicholson är desto bättre som den fullständigt och förvridet vansinnige skurken - hans kanske bästa roll någonsin.

I Italien gick som bäst Roberto Benignis nya filmatisering av *"Pinocchio"*, som dock lär dröja ännu längre med att komma hit än Polanskis *"Pianisten"*. Det är bara att vänta.

Kalender, november 2002.

- 1 : 100 år sedan dirigenten Eugen Jochum föddes.
- 100 år sedan diktaren Nordahl Grieg föddes.
- 2 : 60 år sedan Montgomery besegrade Rommel vid El Alamein.
- 3 : 80 år sedan Charles Bronson föddes.
- 4 : 80 år sedan Howard Carter hittade Farao Tutankhamons grav.
- 5 : 60 år sedan Art Garfunkel föddes.
- 8 : 200 år sedan Sir Benjamin Hall föddes, fader till klocktornet 'Big Ben' i London.
- 70 år sedan Franklin D. Roosevelt valdes till president.
- 9 : 100 år sedan den brittiske regissören Anthony Asquith föddes, (bl.a. *"Pygmalion"*.)
- 50 år sedan Israels förste president Chaim Weizmann dog.
- 11 : 80 år sedan Kurt Vonnegut föddes. (*"Slakthus 5"*)
- Demi Moore 40 år.
- 13 : 80 år sedan Oskar Werner föddes, känd från bl.a. *"Jules och Jim"*.
- 15 : 80 år sedan Francesco Rosi föddes, regissör av bl.a. *"Sanningens ögonblick"*.
- Petula Clark 70 år.
- Daniel Barenboim 60 år, Jacqueline Du Prés make.
- 17 : Martin Scorsese 60 år.
- 80 år sedan den siste sultanen av Turkiet störtades.
- 18 : 80 år sedan Marcel Proust dog.
- 19 : Jodie Foster 40 år.
- 24 : 360 år sedan Abel Tasman upptäckte Tasmanien.
- 25 : 50 år sedan Agatha Christies *"Rättfällan"* hade premiär, tidernas största långkörare.
- 26 : 80 år sedan Charles M. Schulz föddes, pappa till *"Peanuts"*.
- 29 : 100 år sedan Carlo Levi föddes, (*"Kristus stannade i Eboli"*).
- Jacques Chirac 70 år.

Bröllopsresan, del 1 : Inledning.

Denna resa skulle egentligen aldrig ha ägt rum. Det var förutbestämt att jag skulle fara till Indien på 40 dagar och återvända till Darjeeling och Nepal och Kausani för första gången på två år, men så hände det. Jag fick ett brev på posten. Det var från ett kusinbarn i Italien. Hon skulle gifta sig. Jag var härmed formligen inbjuden.

Det var första gången någon av den yngre generationen i familjen skulle gifta sig, så tilldragelsen var väsentlig. Den var rentav unik. Det gick inte att missa. Jag fick fara till Indien och Nepal en annan gång.

Den redan färdigbokade flygresan med Aeroflot avbokades, och i stället fick man börja bekymra sig om vad man skulle bära på bröllopet. Det gick inte att komma ifrån: man måste fylla halva bagaget med finkostym, vit skjorta och heltäckande svarta skor. Man fick ta med sig mindre böcker i stället.

Avreseveckan var den dystraste tänkbara i Göteborg. Den långa varma sommaren hade avlösts av en plötslig vinter, det blev ingen höst alls, och hela denna vecka regnade det och var mörkt som vid midvinter. Veckan avslutades av snöstorm, och hela södra Sverige lamslogs av snödrivor. Det hade inte hänt på hundra år. Oktobervintern slog alla rekord.

Man lämnade ett Göteborg i dystra dimmor och genomträngande duggregn. Det var någon plusgrad. Men vem visar sig på stationen om inte Barbro? Vi hade angenämt resällskap av varandra ner till Varberg, ty längre skulle hon inte. Även hon hade dock svårt för de nya moderna EU-tågen. När jag gick på toaletten tryckte man på en knapp för att få upp dörren. Där inne satt det en kvinna. Det hade varit upptaget, men hon hade inte kunnat låsa dörren. Jag avlägsnade mig genast, men sedan kunde hon inte stänga dörren elektroniskt igen. Jag skyndade mig bort till en annan vagn.

Jag hade tur med bytena. I Helsingborg väntade en färja snällt på mig, och i Helsingör gick ett tåg fem minuter efter ankomst. Öresund var blygrått och stormigt. Den skandinaviska vintern kunde inte vara mindre till sin fördel.

Men på väg söderut från Köpenhamn började redan vädret klarna. Även temperaturen gick upp. I Köpenhamn var det redan tio grader, och på tåget måste man ta av sig sandalerna. Jag fick angenämt sällskap i form av två svenskar, en från Bergslagen som skulle till Puttgarden, och en anställd på Sveriges Radio som skulle till en större musikmässa i Essen under fyra dagar. Han var en av de två pratarna i programmet "Klinga" på söndagsmorgnarna, som kommer efter Bolonasos "Alltid på en söndag". Vi hade mycket musik att prata om. Han berättade bland annat att Mali var ett av världens allra musiktätaste länder. (Mali ligger någonstans ovanpå Burkina Faso (före detta Övre Volta) i närheten av Elfenbenskusten, där det aktuella afrikanska inbördeskriget äger rum.)

Man kunde konstatera att klientelet på resan var brokigare än någonsin. Där var inte många från Mali eller Burkina Faso, men de mörkhyade västasiaterna från muslimska länder, mest kurder och turkar, var påtagligt många och nästan dominerande jämte odefinierbara jugoslaviska östeuropéer, och i min vagn satt det två tvättäkta munkar från Thailand. Världen blir mindre hela tiden.

Plötsligt kom solen strålande fram och bländade en direkt: man hade hunnit glömma hur den såg ut. I skymningen framträdde även fullmånen, och på fartyget till Puttgarden kunde jag köpa en välbehövlig flaska sherry. Det kändes som om hela resan var räddad från början.

*Resan blev påtagligt lyckosam alltigenom utan några missöden.
Den kommer att delas upp i följande avsnitt:*

1. Inledning
2. Den okända kusinen
3. Det suveräna bröllopet
4. Intermezzo med återblick
- 5-8 : Doktor Sandys bordssamtal
9. Allhelgonadagen i Mykene
10. Krogen med två utgångar
11. Den långa vägen till Olympia
12. Grekiskt avsked
13. Reträtten

14. Den vilda strejken i Milano
15. Resans höjdpunkt
16. Achilles bordssamtal
17. Avslutning

Den teatraliska resan till Epidaurós, del 6 : Doktor Sandy om Euro-revolutionen.

Det visade sig att den oförskämda konduktören från Athen hade haft rätt. Tåget till och från Nauplion inbegrep verkligen ett extra supplement, ovisst av vilken anledning. Därför reste alla till och från Nauplion enligt pappret till och från Argos, vilket var utan supplement. Jag frågade om saken i den underbara lilla stationen i Nauplion, som var inhyst i några pyttesmå antika järnvägsvagnar, en för biljettkontoret, en för ett kafé med annan servering, och så vidare. Nauplion är Greklands Trosa.

När jag frågade om saken i biljettkontoret kom stinsen och hjälpte till. De omformulerade biljetten, så att jag inte behövde betala supplement. Detta speciella Naupliionsupplement är tydligen ett känt lokalt fenomen.

Med på tåget i samma vagn hamnade tre ampra finska töser, som studerade i Athen och hade tagit en dag ledigt. De var från Åbo men talade nästan bara finska. Jag kunde få dem till att hjälpligt tala engelska, men längre än så ville de inte sträcka sig, fastän de nog kunde svenska.

I Argos kom den riktiga konduktören ombord. Han var initierad i Nauplion-supplement-predikamentet. På hans förfrågan svarade jag att jag frågat biljettkontoret i Nauplion till råds, och de hade svarat att jag inte behövde betala något supplement. Som resultat av mina upplysningar skrev konduktören om hela biljetten, så att det såg ut som om jag startat resan i Argos. Så mycket för den intrikata Nauplion-supplement-problematiken.

På tåget i Argos steg även ett antal andra typer, en brittisk hippie med grekisk brud, och några gamla grekiska musiker, som tagit med sig sina instrument ombord. Efter några supar och några bloss satte de i gång. De körde hårt med fullt ös hela vägen, så att resan blev rena musikfestivalen. All denna trivsel var fullkomligt gratis och bättre än någon som kan betalas för.

Våren hade definitivt och plötsligt brutit igenom. Himlen var helt klar, och temperaturen steg nu oavbrutet. Det var som om den totala skiftningen hade ägt rum just i det där gyllene ögonblicket i Nauplion när solen bröt igenom och förvandlade gråheten till triumferande ljus. Våren hade inte kommit långt, träden var ännu i knopp denna den 6 april, men nu började de allt tydligare bli gröna. Men framför allt började blommorna prunka, speciellt den gula ginsten överallt längs bergen samt även den strålande gredelina, mera varmt och intensivt glödande i sina lila blomsterhårdar än våra syrener vid pingst.

Påskan och pingsten var ett annat brydsamt kapitel. Påskan hade ju nästan från början förstört resan för mig och nästan omöjliggjort den med att komma på tok för tidigt redan i mars, men ännu värre var det med den ortodoxa påskan. Den inföll i maj, med den påföljd att pingsten skulle sammanfalla med midsommar. Jag har aldrig lyckats få någon klarhet i hur egentligen de ortodoxt kristna räknar ut sin påsk, men det är inte sällsynt att den infaller i maj och att pingsten kommer efter midsommar.

För mig var det nu dags att småningom anträda återresan. Nu när vädret plötsligt blivit bättre infann sig många nya frestelser, i synnerhet Olympia. Ingen färja skulle avgå till Italien på tisdag, så jag måste ändå kanske uppskjuta överfarten en dag. Men det var även en ekonomisk fråga, då Athen var och förblev okristligt dyrt och man redan kunde skönja bottnen av min reskassa.

Den finaste och mest anrika restaurangen, och den som jag alltid förblivit lojalast, Proodos, hade fortfarande stängt trots explosionen av värme och värme. Man var orolig för att den kanske hade blivit ett offer för Euro-revolutionen eller att något annat hänt. Platon hade däremot öppnat just denna dag, men dess priser var Euro-anpassade och för dyra. Epiros hade öppet som vanligt året runt, men jag och doktor Sandy intog ändå vår sista gemensamma lunch på Pollike, ett enklare ställe mellan kaféet Trianon och den dyrare restaurang Akropolis. Hovmästaren på Pollike var en buffel med avskräckande sätt, men serveringen var effektiv och priserna nästan rimliga. Sallad, moussaka och dessert kostade 7 Euro.

Doktor Sandy hade utgjutit sig vitt och brett över Israel-Palestina-problematiken, men nu klämde jag honom äntligen närmare på pulsen och bad honom utlåta sig om Euro-revolutionen.

"Ett känsligt kapitel," sade han. "Ännu har folk inte vaknat inför det faktum att det hela egentligen bara är en enda stor svindel genomförd av bankirer i Holland och Tyskland, som bara storkapitalismen och centraliseringsivrarna kommer att tjäna på. Så fort Euron infördes började sjukdomssymptomen. Till och med tiggarna, som tidigare nöjt sig med några drakmer, lire, pesetas eller escudos skulle nu plötsligt ha minst en Euro. Alla priser steg omedelbart och katastrofalt medan inflationen genast satte i gång. Det är nästan helt realistiskt att påstå att införandet av Euron genast medförde en praktisk inflation på 50 procent. Värst är det här i Grekland. Här skall nu alla greker betala samma priser som i Tyskland och Holland fastän de har 50 procent lägre inkomst eller ännu mindre. Det är orimligt. Du ser hur restauranger och hotell över hela Athen genast har försvunnit över en natt medan eländiga hamburgerbarer för skräpmat bara får folk att spy i stället. Det går inte. Hotellpriserna och till och med vandrarhemspriserna har omedelbart höjts med 50 procent. Inte ens för resenärer har det blivit bättre utan bara sämre, som om meningen med Eurorevolutionen var att folk i Europa inte längre skulle ha råd att resa, åtminstone inte ungdomar. Hela EU- och Eurosystemet tycks från början ha haft den inriktningen att göra det omöjligt för européer att resa inom Europa och att bara kunna överleva om de arbetar ihjäl sig på övertid. Naturligtvis måste detta leda till stora sociala motsättningar och kriser, och de har bara börjat. 250,000 demonstranter inför toppmötet i Barcelona var bara en förvarning om vad som skall komma. Folk finner sig inte i att bli lurade på sina liv. För gemene man är livet viktigare än arbetet och inkomsten, och om dessa två senare skall få helt överskugga och dominera livet och marginalisera allt det som gör livet värt att leva, som mat och dryck till överkomliga priser, så slår folk bakut.

Politikerna är naturligtvis de brottsliga med sina lögner. Så fort Eurorevolutionen genomfördes hävdade de i alla Euroländer att allting nu plötsligt blev mycket billigare medan sanningen var tvärtom: livet blev upp till 50 procent dyrare. Politikerna ljuger som de alltid har gjort i avsikt att förföra och förleda folket, vilket aldrig har lyckats, då folk i längden aldrig går på vad som helst.

En annan stor nackdel med Eurorevolutionen är den plötsligt skenande korruptionen. Poliserna stjälar bilar och rånar banker, banker förskingrar sparas pengar, och myndigheter trollar bort EU-bidrag på miljarder, som bara försvinner.

Naturligtvis har politikerna, åtminstone somliga, handlat i god tro, och alla politiker har inte avsiktligt farit med lögner. En del har naturligtvis bevisligt späckat massmedia med välljudande lögner i avsikt att lura folket, men de flesta politiker har helt enkelt som alltid inte haft någon kontakt med verkligheten utan förfäktat sina lögner i blind tro på dem själva som deras första lurade offer. Det har alltid varit så.

Det är bara några få länder som står utanför - Schweiz, Danmark, Norge, Sverige och England. Heder och ära åt dem så länge de klarar sig, men Schweiz, Danmark och Sverige vacklar och lutar mer och mer åt att falla. För 200 år sedan var England

och Sverige de enda länder i Europa som höll stånd mot Napoleon, men Sverige föll, medan England klarade sig. Vi har kanske en liknande situation idag.

Ditt land Finland föll genast för Euron liksom det föll för Hitler i andra världskriget, men det är på grund av närheten till och hotet från Ryssland. Alla europeiska länder lider av olika maffior, den turkiska, ryska, sicilianska, japanska och så vidare, men de nordiska länderna tycks klara sig därifrån. Finland gör klokt i att hålla gränsen stängd mot Ryssland. För övrigt klarar sig väl Norden mot maffiorna mest genom sitt stränga klimat, som håller varmblodade sicilianska och turkiska gangsters borta därifrån av skräck för kylan. De stränga vintrarna och det hårda klimatet är kanske Nordens lycka, liksom det omöjliga brittiska vädret är de brittiska öarnas. Det avskräcker ruttet folk, som kräver het sol och lång jämn värme för att deras värsta maskar och parasiter ska kläckas och trivas."

(forts. i nästa nummer.)

Hälsoresan, del 12 : Brindisilektionen.

Det förekom en berömd 40-talsfilm med James Stewart som hette "Livet är underbart", på engelska "*It's a Wonderful Life*" gjord av sicilianaren Frank Capra. Det handlade om James Stewart som i desperation skulle begå självmord, därtill tvingad av den hårda kapitalistiska utvecklingen, när en gammal ängel kom till honom och visade honom vad det skulle bli av hans stad om han gav upp. I denna "nya sköna värld" fick man då bland annat en modern restauranginteriör: skrällande öronbedövande oväsensmusik, TV-hjärntvätt som alla glodde sig paralyserade på, den som inte hade mycket pengar blev brutalt behandlad och utkastad, fina flickor kunde inte göra karriär om de inte lät sig mutas till extraknäckande fnask, restaurangens interiör var helt charmlös i bara plast och metall, och hela stadens dominerande kultur var som i Las Vegas: ensidig hypervulgaritet till kapitalismens lov, pris och ära. Alla som inte inordnade sig i detta system var utslagna för livet från början.

Så verkar EU dessvärre bli genom EMU. När Euron väl är genomförd nästa år och de tyska bankerna fått triumfera kommer troligen baksmällan: folk börjar inse att de blivit lurade, de inser smärtsamt vad de förlorat och gått miste om, och hela antiglobaliseringsrörelsen får en medvind med oöverskådliga följder.

Alla gamla goda restauranger med trevlig miljö i Brindisi hade nu stängt och försvunnit. Kvar fanns bara hamburgerbarer och pizzerior med ensidig giftig skräpmat. Ville man in i en bank för att växla pengar fick man inte ta några väskor med sig in. Jo tack, lämna bara allt ditt bagage utanför banken på gatan och ta god tid på dig inne i banken att göra dina ärenden medan ingen ser vart ditt bagage tar vägen! Inget växlingskontor i Brindisi växlade grekiska mynt längre - de skulle ju alla avskaffas nästa år ändå. Tyckte man inte om detta samhälle var man terrorist. Och så vidare. Jag och skotten hade talat mycket om detta i Patras. Dumt nog hade jag lämnat Patras och Grekland bakom mig. Det är samma sak varje gång. Bara att lämna Athen utlöser alltid en överväldigande kris och känsla av förlust.

Det bristfälliga välkommandet i Brindisi jämte den långa infektionskrisen och saknaden av Grekland gjorde som vanligt att hela resan kändes förfelad och man bara ville hem igen. Ändå var det bara att fortsätta. Och bara för att slippa Brindisisyndromet reste jag till - Lecce.

Det var ju en repris från i våras, men i våras hade jag saknat kamera. Nu kunde jag i lugn och ro fotografera den magnifika domkyrkoplatsen från olika vinklar och dessutom inträda i katedralen - i våras hade den varit stängd.

Sedan vidtog restaurangjakten. Jag träffade ett holländskt par som också haft svårt för att finna något ätbart ställe i staden, så de kunde lika litet hjälpa mig som jag kunde hjälpa dem.

Slutligen rådgjorde jag med en polis som skickade mig till en utsökt trattoria på Via Delfino, där jag föll för frestelsen av en "Penne all'arrabbiata", "de ursinniga makaronerna", som var som gjorda för mitt humör. Till detta beställde jag en halvliter vin som såg ut som en helliter - det måste ha varit minst 750 cl, men jag tackade bara och tog emot och hade en ljuvlig middag som åter fick mig att äntligen känna mig hemma och välkommen åter till Italien.

Naturligtvis kom jag i samspråk med hela köket. De hade ju aldrig sett en svensk förut. En vacker dam ville veta om jag var Skytt? Nej. Fisk? Nej. Kräfta? Nej. Vattuman? Nej. Vadå då? Jungfru. Nej, sade hon, omöjligt! Vad som helst men inte Jungfru!

Stämningen var den bästa tänkbara där på stället, så det var synd att bryta upp, men vad kunde man annat göra när halvlitern vin var uppdrucken och tåget väntade?

Den långa tågresan beredde inga äventyr, men på färjan över till Messina var allting kaos, ty serveringsbaren fungerade inte som den skulle. Det fanns inget kassabiträde, varför de två gubbarna i baren måste sköta allt ensamma, och det gick inte så bra. Tydligt var det rusningstid dessutom, så kön sträckte sig över hela fartyget, och de flesta måste ge upp hoppet om att alls hinna fram till kassan innan färjan lade till på andra sidan. Naturligtvis blev då många köande uppretade, det uppstod klassiska italienska temperamentsutgjutelser, i synnerhet när stackaren vid kassan dessutom måste ingripa när espressoapparaten plötsligt gick sönder....

Ändå var det en tröst att uppleva denna gamla slitstarka färja igen, där allt var i gammal god stil: en riktig landgång för att komma ombord, riktiga röksalonger med riktiga däckstolar att sitta i, riktiga promenaddäck som gick runt hela skeppet, och genuin inredning med bara träpaneler överallt: ingen plast eller annan sterilisering här inte. Allt var äkta och mänskligt och billigt och charmigt.

Domenico hade sagt i telefon att det var hett även på Sicilien, men vädret över Messina var molnigt och disigt, jag hade frusit under natten och troligen ådragit mig en liten förargelseväckande förkylning; men under dagen på väg till Palermo klarnade det, och Palermo var molnfrött. Att vandra iväg upp till Via Antonio Vivaldi under den stekande solen med några ton bagage tog sina 45 minuter, men risktagandet lönade sig ännu en gång: Paola var hemma, jag blev väl emottagen, konvalescensen inleddes genast, och framför allt kunde jag se fram emot att få tvaga mig ren och kanske rentav sova ut.

På eftermiddagen ringde Nino och gratulerade mig till 50-årsdagen för 18 dagar sedan. Det lät som ett skämt. Jag var gammal och trött men levde ändå som en 30-åring. Men Brindisiläxan hade lärts: trots tröttheten, infektionen och ålderdomen var det bara att fortsätta.

(forts. i nästa nummer.)

Festresan, del 17 : Problem i Verona.

Under lunchen med kusin Alberto talade vi mest om politik. Hans åsikter är ganska kontroversiella men tyvärr helt rationella. Vi skulle ha haft vår lunch hemma hos honom, men hans vackra fru Mara hade gett sig iväg till sin sjuka mamma, så vi var hänvisade till varandra och till gatan. Vi fann ett bra ställe och kunde där dra alla fördelar av en manlig samvaro mellan fyra ögon.

Det italienska valet äger rum den 13 maj, och allt tyder på en seger för högern, för Berlusconi's nationalparti och Finis fascistparti. Som ingen annan politiker i Italien

har Fini vunnit ett rykte för hederlighet och seriositet och är högt respekterad i nästan alla kretsar. Vänstern har gjort bort sig genom sin undfallenhetspolitik mot alla samhällets sjukdomar, och den springande punkten är invandrarfrågan, en lika känslig och kontroversiell fråga i Italien som i Sverige. I Italien är invandrarfrågan hopplöst länkad med det växande sociala problemet kriminalitet, ty de flesta illegala invandrare i synnerhet från Albanien, Jugoslavien och Turkiet skaffar sig kriminella levebröd genom droger och prostitution. De flesta prostituerade i Italien kommer från Albanien eller Ukraina och sitter fast i fällan och tvingas försörja sina familjer hemma i öst genom att gå på gatan. Det enda problemet med arbetslösheten, menar Alberto, är att så många inte vill arbeta. Den som vill arbeta hederligt kan alltid finna arbete.

Det intressanta är att dessa frågor har diskuterats öppet i Italien och att problemen nämns vid sina rätta namn. I Sverige är det omöjligt, för Sverige är såpass översocialiserat, att det enda politiskt acceptabla i invandrarfrågan är att det alltid måste vara synd om dem. Varje avvikelse från denna attityd stämplas i Sverige som rasism. Sverige är alltså mycket naivare än Italien, som är alldeles tillräckligt naivt ändå.

På kvällen visades den underbara filmen med Audrey Hepburn som nunna från 1959, *"The Story of a Nun"* regisserad av veteranen Fred Zinnemann. Audrey Hepburn tar nunnedoket, arbetar i Kongo som sjuksyster och assistent åt kirurgen Peter Finch, som genomskådar att hon inte passar till nunna, hon får tuberkulos och skickas tillbaka hem till Belgien, där snart det andra världskriget bryter ut, och när hennes far, en berömd läkare, mördas av tyskarna finner hon att det finns saker som hon aldrig kan förlåta, detta är oförenligt med kristendomen, och hon bryter sitt kall som nunna och blir civil igen, en sann historia, utsökt väl spelad och regisserad med utomordentlig musik av Franz Waxman. Denna film på påskafton, kanske Audrey Hepburns allra bästa, gav minsann anledning till funderingar.

På Piazza Bra förekom propaganda för Italiens förenade "Ateister, rationalister och gnostiker", och det intressanta är att det finns många sådana som allt fränare ifrågasätter hela kristendomen och det med rätta, i synnerhet i ett land som Italien, katolska kyrkans hjärtpunkt. Givetvis har de rätt i att katolska kyrkan och alla kristna kyrkor storknar och kvävs i vidskepelsens enkelriktning och hjärntvätt, men samtidigt har alla traditioner sitt värde. Man kan ifrågasätta det mesta i evangeliernas innehåll men inte deras fundamentala humanism. Och det mest kontroversiella av allt, begreppet Gud, kan man aldrig ens på vetenskaplig grund förneka, då dess icke-existens lika litet kan bevisas som dess existens. Så visst behövs det rationalism, visst har gnosticismen fullt existensberättigande, och förvisso saknar inte ateisterna argument; men debatten måste hållas på en konstruktiv nivå, för så fort det slår över till nihilism, alltså ren negativism och destruktivitet, bär det bara utför och ingen vart.

Med Achille talade vi om Palestinakonflikten. Han menade att den var olöslig. "Skillnaderna är för stora mellan palestinier och israeler rent etniskt och religiöst. Genom sitt väsen är islam helt oförenligt med ett demokratiskt styrelseskick, och palestinerna har alltid från början förstört det för sig själva genom att ställa orimliga krav. Jerusalem har aldrig varit huvudstad för någon arabisk eller muslimsk nation medan det alltid var Israels enda huvudstad. Att då kräva Jerusalem som huvudstad åt palestinerna, efter Israels 2000-åriga diaspora med 'Nästa år i Jerusalem' som ständig lösen, är så orealistiskt att det är infantilt." Han menade att inget muslimskt land någonsin kunde komma med i EU. Turkiet kunde vara ett undantag med sin sekulära politik, men av alla länder som köar för EU skulle nog Turkiet bli sist i kön.

President Clinton hade gett palestinerna en generös chans under sina sista månader som president och gett dem det bästa anbud de någonsin fått, ett anbud som den klokaste av de palestinska ledarna, Hannah Ashrawi, hade rått Arafat att

acceptera, vilket han dock inte hade gjort. Palestinierna hade i stället krävt mera och inte bara Jerusalem som huvudstad utan även att 4,5 miljoner flyktingar med familjer, släkt och ättlingar skulle få återvända till Israel. Därmed hade Palestinafrågan kapsejsat, och nu var ingen fred i sikte ens på den längsta tänkbara sikt.

Så såg det ut från prospektivet av en kall och vintrig påsk i Verona på Titanicdagen den 15 april 2001.

(Avslutning i nästa nummer.)

"Fattigdomens tröst är, att ju mindre pengar man har, desto mer är de värda."

- J.B.Westerberg.

Lyckliga möten i Ladakh, del 3 : Samtal med Johannes.

"Nå," sade Johannes, "vad ska vi nu göra åt den ekonomiska världskrisen?"

"Det är inte mycket vi kan göra," sade jag. "Ingen av oss är ju ekonomiskt intresserad."

"Jag trodde du var det."

"Bara till nöds."

"Men situationen drabbar alla, och därför är den oacceptabel. Värst drabbar den alla småsparare. Miljardärer har råd att förlora 30-40 miljoner, men om en småsparare, som under årtal sparat ett livskapital på, säg 100,000, genom krisen förlorar mer än 30% utan att ha gjort något för att förtjäna det, så är det en orättvis katastrof för honom, eller hur?"

"Jag talade om detta med min bank strax innan jag reste hit. De menade att hela krisen berodde på psykologiska faktorer, att oron på börsarna mest berodde på mänsklig osäkerhet."

"Just det. Det var dit jag ville komma. Oron och osäkerheten kommer inifrån. Av någon anledning tycks mänskligheten ha förlorat sitt ekonomiska självförtroende, som om pengar och trygghet inte längre spelade någon roll. Naturligtvis finns det yttre bidragande orsaker, som Aidskrisen, som nu krävt 40 miljoner döda, fler än något krig, som den globala narkotikakrisen, som dagligen förvärras genom kriminalitet och desperation, som krisen med islam - den 11 september har islam fått ett Kainsmärke inbränt i pannan, som islam aldrig kan bli av med; som den argentinska krisen, förr ett av världens rikaste länder, och kanske framför allt genom den ständiga onda cirkeln i Israel av våld och upplösning, som bara går från ont till värre. Naturligtvis blir det ekonomiska självförtroendet lidande, och tryggheten försvinner. Tryggheten och säkerheten måste komma inifrån människan själv, och det är den psykologiska faktorn som måste åtgärdas."

"När jag reste hit träffade jag ett par svenskar på planet som skulle resa till Amerika enkom för att åtgärda den amerikanska krisen efter World Coms fall. Också i Göteborg hörde jag mycket talas om insatser som görs för att stärka den fundamentala soliditeten i framför allt det svenska näringslivet, där i stort sett allt går bra utom Ericsson. Det finns en styrka och en dynamisk kraft i det ekonomiska näringslivet som inte ger upp så lätt utan som snarare samlar nya krafter inför motgångar."

"Det tror jag också. Så kanske problemet löser sig av sig självt. Men hur ska vi lösa det israeliska problemet?"

"Det finns bara en lösning. Självmoordsbombarna måste upphöra."

"Där har vi det renaste absoluta vanvettet, men vanvettet har alltid varit ett bestående men hos mänskligheten. Sinnessjukdom kan inte kureras utan bara tolereras och levas med och i bästa fall inte göras värre. Men denna palestinska självmordssinnessjukdom tycks åtminstone individuellt förgöra sig själv. Problemet är att inför varje ny inträffad självmordsbombare ökar Israel våldet och trycket och driver därmed fram nya självmordsbombare."

"Ja, det är en ond cirkel."

"Och inte heller kan ju Israel bara se på när en självmordsbombare spränger en busslast med civila oskyldiga åldringar, kvinnor och barn i luften. De måste göra något åt det, och så förvärrar de läget."

"Kan du se någon lösning?"

"Nej. Kan du?"

"Nej."

Tyvärr var vi överens på denna punkt, och vi teg båda.

"På tal om självdestruktivitet, hur i all sin dar kunde du stoppa ditt finger in i en gräsklippare?" passade han på att fråga.

"Det var en stressituation. Gräset var långt och skulle klippas för första gången för året. Ju längre gräset är, desto längre stannar fukten i gräset, om det har regnat, och desto omöjligare är det att klippa. Nu var regnet överhängande, väderleken hade lovat nederbörd, men gräset var ännu relativt torrt efter två dagar utan regn, och hälften hade jag redan lyckats klippa föregående dag. Men nu är vår gräsklippare sådan, att stannar man den mitt i pågående klippning medan det ännu finns bensin kvar får man inte i gång den igen förrän den helt och hållet svalnat. I detta läge lossnar vänstra framhjulet. Det hade lossnat förut, dagen innan hade jag lyckats klippa fastän det satt löst, det var bara att sätta på det igen om det lossnade, men så finner jag att hela sidoskenan, som håller ihop dammsugaren, också har lossnat. För att få på den igen måste jag lyfta maskinen för att få skenan på plats. Det är då det händer."

"Men er gräsklippare är ju då rena dödsfällan. En olycka måste ju då hända förr eller senare."

"Det konstaterade jag också efteråt."

"Kommer du någonsin att kunna spela igen?"

"Jo, men troligen aldrig lika bra som tidigare."

"Men allt vad du har spelat finns väl inspelat?"

"Jo, men bara i hemmagjorda otillfredsställande inspelningar."

"Så ska det vara."

Han var nöjd men inte jag.

"Men för att återgå till Israelproblematiken, skulle du säga att den är jämförbar med problematiken i Kashmir?"

"Det finns mycket i de båda situationerna som påminner om varandra, och det tragiska intrycket är ungefär det samma. Det finns knappast en familj i Kashmir som inte har förlorat en eller två söner i det nu femtonåriga inbördeskriget. Det är lika nyckfullt som bomberna i Israel: det kan smälla när som helst och var som helst, och vem som helst kan bli offer. I regel blir det bara oskyldiga offer. Ansvariga för detta är bara de militanta fundamentalisterna. Nu efter talibanregimens fall i Afghanistan kanske terrortrycket lättar något i Kashmir men knappast märkbart. Jag tycker inte om regeringen i Indien heller. Kongresspartiet förde en mycket klokare och försonligare politik med större vidsynthet, men de fastnade i självgodhet och korrupsionsskandaler - mycket var Indira Gandhis fel. Nationalistpartiet BJP är mera kortsynt och aggressivt och fattar gärna förhastade beslut. Det är bara de som ligger bakom de fatala diskussionerna om att avskaffa artikel 3 om särskilda bestämmelser och privilegier för Kashmir, som omöjliggjort hinduisk invandring i större skala i Kashmir. Icke-kashmirer får icke köpa land i Kashmir, är huvudbestämmelsen. Om

denna avskaffas kommer hela Kashmir att förena sig mot Indien, vilket är det värsta som skulle kunna hända både för Kashmir och Indien. Så jag hoppas verkligen att BJP inte är så dumma."

(forts. i nästa nummer.)

Den definitiva Ladakhresan, del 13: Final

Nästa morgon var det strålande solsken, och det var min sista dag i Dharamsala. Efter frukost halv 8 med Johannes gjorde vi slag i saken: vi gick upp till Triund, min resas sista möjlighet till någon längre bensträckning.

Vi var uppe på två timmar, men sedan ville Johannes inte gå längre. "Om du vill kan du fortsätta," sade han. "Jag väntar på dig här."

När jag kommit iväg började jag förstå hans tvekan. Terrängen var omöjlig och genomdränkt av monsunen. Gräset var så långt och tjockt att det täckte stigen, som man följaktligen ideligen tappade bort, så att man sedan fann sig i den hopplösaste monsunterräng med bara lera och vikande fotfäste överallt. Snart hade man tvättat alla sina kläder och sköljt dem dessutom grundligare än i någon tvättmaskin. Och till slut, när man kom fram till 'Snowline Café', var min gamle vän Lakka inte hemma. Det betydde ingen lättnad, inga förfriskningar och ingen tepaus. Det var bara att gå tillbaka igen.

"Var det värt det?" frågade Johannes när jag dök upp igen efter två timmar. "Nej," sade jag. Han log.

Förskräckliga monsunregnskurar förföljde oss sedan på vägen ner, och naturligtvis var sedan den sista gatan så förstoppad av havererad trafik som fastnat i diken och trädgrenar att man inte ens gående kunde komma förbi genom störtskuren. När man äntligen nådde sitt rum klockan 3, efter 7 timmars promenad 1,5 kilometer uppför och nedför i monsunregn, gällde det att försöka börja torka. Lyckligtvis hade jag ännu lite whisky kvar.

Till allas förvåning blev det sedan sol på eftermiddagen, och en sista gång på denna resa kunde man således få njuta av den värmande Himalayasolen från taket av Tsongka-kaféet. Men stunden blev kort, ehuru hela McLeod Ganjs befolkning kom ut ur sina hålor för att lapa sol. Och det var dags att börja packa.

En sista kopp te med en *lemon curd*-kaka på kafé Shamballah med Johannes, och den långa svåra avskedsstunden började. Det var svårare än någonsin att lämna McLeod Ganj, liksom det varit outhärdligt svårt att lämna Leh. Det Glada Gänget, som man haft så glada dagar med tillsammans i början av Lehvistelsen, hade skingrats för alla Indiens vindar. Det visade sig genom e-post, att Paula och Julio redan var i Rawalpindi (inför sin framstöt mot K2) medan Juan var kvar i Indien och fixade sina nya biljetter och visum för att kunna återförenas med dem, medan Anna hade avvikit till Rishikesh. Med henne fick jag ingen kontakt mera.

Värden på mitt Guest House Lhasa bjöd mig på en avskedskopp te medan han berättade att han även hade verksamhet i Goa och förvånades över att jag fortfarande hade whisky kvar i flaskan efter tre veckor. Jag försäkrade honom om att det bara var litet.

Bussen lämnade McLeod Ganj 19.30 och nådde Delhi klockan 9 på torsdag. Jag hade lovat att i Delhi söka upp mina resande vänner Håkan och Bettina någonstans i det centrala hotellgyttret av Delhi, och det visade sig finnas flera hotell med deras namn Balaji, men till slut hittade vi rätt. Återseendet var hjärtligt och pågick ända till klockan 5. Vi hade gemensam frukost och tre timmar senare lunch och hade hur mycket som helst att tala om. Vi hade träffats första gången i Pelling under min resa '98 och sedan hållit kontakten. En gång hade båda sökt upp mig i Göteborg och en annan gång Håkan ensam. Det var alltså nu fjärde gången vi sågs på tre år. De hade

rest under nio månaders tid från München till Istanbul, Syrien, Jordanien, Egypten, Cypern, tillbaka till Turkiet och genom Iran till Pakistan och nått Indien genom Amritsar. Vi hade först planerat att ses i Ladakh, men dit kom de aldrig, då Håkans svenska släkt kom på besök till Delhi, så att det blev bara Dharamsala, Manali och lite till. De skulle nu vidare österut till Bodhgaya, Darjeeling och Sikkim innan de via Nepal skulle in till Tibet och sedan vidare i Kina för att ta transsibiriska järnvägen tillbaka till Europa lagom till jul. De hade alltså fyra månader kvar av sin resa.

Sina bästa intryck hade de fått av Iran och Syrien och sina sämsta av Egypten. En total oförskämdhet hade präglat egyptierna medan de i Iran och Syrien fått oförglömliga intryck av hög mänsklig kultur, intelligens och godhet. I Iran hade de blivit mottagna med den generösaste välvilja och respekt överallt, iranierna hade uppvisat förvånansvärt goda kunskaper i engelska och god orientering och insikt i västerländskt väsen och framför allt en synnerligen hälsosam diskussionslusta och självkritik. Till och med i bussarna hade de fått höra bitter offentlig kritik mot mullorna.

Pakistan hade sedan blivit en chock. Vid ankomsten till Pakistan hade de för första gången fått känna på vad den tredje världen vill säga - en allmänt utbredd fattigdom och total uppgivenhet. Att vara politiker var i Pakistan synonymt med att vara i en sådan ställning att man kunde förskingra tillräckligt mycket pengar för att sedan kunna lämna landet. Inträdet till Indien vid Amritsar hade sedan varit en kontrast av det motsatta slaget.

Min resa blev alltså bara bättre hela tiden ju längre jag höll på, och mitt öde var att jag alltid måste bryta upp och resa vidare just när resandet nådde nya höjder av lycka och givande upplevelser. Men jag måste bryta upp från Håkan och Bettina för att bege mig ut till min flygplats och det väntande flyget hem med Aeroflot via Moskva till Stockholm. Resan skulle enligt biljetten bli rekordartad: avgång Delhi 01.30 med framkomst Stockholm 09.00 sju och en halv timmar senare, om det skulle klaffa.

Vid flyget träffade jag äntligen Mattias och Charlotte igen. Vi hade kommit bort från varandra under bussresan Leh-Manali, jag hade aldrig sett röken av deras buss, och nu fick jag förklaringen: deras buss hade fått motorstopp varje gång den nödgats backa i en hårnålskurva, alltså stup i kvarten, och därför inte kommit längre än till Sarchu till natten, medan vi ju fortsatte till Keylong 12 mil längre ner. De kunde även berätta att undantagstillstånd utlysts i Leh, Jammu, Kashmir och Ladakh denna dag för vår avresa den 11 augusti på grund av nya oroligheter och terrordåd i Kashmir. De hade sedan inte rest vidare till Simla som de tänkt utan i stället farit direkt från Manali till Delhi, där man faktiskt kunde leva och andas numera.

Delhi brukade vara världens mest förorenade stad, men genom ett politiskt beslut hade Indien nu gjort något åt saken: alla allmänna transportmedel, alltså bussar och motorrickshawer i första hand, hade förbjudits använda diesel och körde i stället på gengas eller blyfri bensin. Nu var ju indisk organisation inte den bästa, och naturligtvis fanns det alldeles för få stationer i staden för bränslepåfyllning av dessa nya slag, så övergången hade inte varit helt smärtfri med oändliga köer och strejker och upplopp. Men staden hade i ett slag blivit ren. Där sitter den dåren Bush i Washington och vägrar skriva på Kyotoavtalet fastän hans land står för huvuddelen av alla världens koldioxidföroreningar medan det utfattiga Indien effektivt åtgärdar och rensar upp sin huvudstad på några månader. Där kan man göra intressanta jämförelser och betraktelser över politisk effektivitet.

Flyget avgick punktligt 01.30 och nådde Moskva punktligt sju på morgonen. Vårt flyg kom från Dacca i Bangla Desh, så det var redan fullproppat med hundratusen Bangladeshare när vi kom in, men personalen sade generöst att vi fick sitta var vi ville, så man hamnade mitt bland hundratusen Bangladeshare, och den olycklige framför mig visste inte hur man skulle bete sig i en flygplansstol utan kastade sig

ideligen bakåt i sin stol, så att mitt serveringsbord fick kroniska jordbävningar. När jag påtalade detta för honom fick han panik och rörde sig ännu häftigare, så att allt mitt te spilldes ut över omgivningen. Ryssen bredvid mig hade blivit av med sitt öl på samma sätt, och den andra Bangladesharen bredvid mig fick plocka upp all sin mat från golvet. I Moskva blev kaoset värre, ty där proppades alla utgångar genast igen av hundratusen Bangladeshare medan vi svenskar bara hade en dryg timme för vår transit. Personalen ropade i panik omkring: "Stockholm! Bara Stockholm!" varpå alla utgångar proppades igen ännu effektivare av alla Bangladeshare som skulle ut genast i panik alla på en gång. Men vi hann till vårt Stockholmsplan, och klockan 9 landade vi punktligt på Arlanda. Där proppades bagagebandet fullkomligt igen av alla väldiga Bangladeshiska koffertar och mastodontutrustningar, och att rensa upp ett bagageband från en omfattande koffertförstoppning tar sin tid och är inte alltid det lättaste. Men vårt bagage kom fram, och där skildes jag sedan från Mattias och Charlotte, resans första och sista reskamrater med hur många som helst av världens mest givande och intressanta nya bekanskap där emellan.

Den definitiva Ladakhresan var över och hade varit ännu mera lyckosam än förra årets, fastän en sådan möjlighet då hade framstått som omöjlig.

22 juli - 17 augusti 2001.